

societat catalana de sociologia
de l'institut d'estudis catalans

associació catalana de sociologia

butlletí n.º 16
juliol 1988

PROPERA APARICIÓ DE LA REVISTA CATALANA DE CIÈNCIES SOCIALS

Des de fa uns mesos, l'Associació Catalana de Sociologia i l'Institut Català d'Antropologia estan preparant el llançament d'una nova publicació que portarà per títol **Revista Catalana de Ciències Socials**. Hom preveu que la seva periodicitat sigui semestral i que la seva extensió oscil·li entre les 250 i les 300 pàgines. Els articles estaran redactats íntegrament en català, però incloent resums en anglès i francès. Hom tactarà de publicar preferentment articles fruit de la recerca i de cobrir l'àmbit geogràfic dels Països Catalans.

Els números de la **Revista Catalana de Ciències Socials** tindran un caràcter monogràfic i estaran cor sagrats a temes concrets, que seran triats en funció de la seva pluridisciplinarietat. La part monogràfica ocuparà aproximadament el 40% de l'espai de la revista i estarà integrat per articles encarregats a especialistes de diverses disciplines. S'està estudiant la possibilitat de retribuir aquestes col·laboracions amb càrrec a les subvencions rebudes. Un altre 40% de la revista estarà ocupat per articles diversos que reflecteixin l'actualitat de les recerques dutes a terme dins l'àmbit de les ciències socials. La resta de l'espai estarà dedicat a recensions bibliogràfiques i a la publicació de rèpliques i contrarèpliques relacionades amb articles apareguts en números anteriors.

Actualment s'estan fent diverses gestions prop d'algunes empreses editores per tal de veure quina és l'oferta més favorable. L'Associació Catalana de Sociologia i l'Institut Català d'Antropologia compraran a preu de cost 650 exemplars de cada número de la revista a l'empresa editora a fi d'estimular la seva col·laboració. L'editor serà el responsable del disseny de la publicació així com de la seva gestió econòmica i administrativa i del control i atenció als subscriptors.

Els òrgans directius de la **Revista Catalana de Ciències Socials** seran tres. El Consell de Redacció, encarregat de definir les grans orientacions de la revista, està integrat per Dolors Comas d'Argemir, Jesús Contreras, Joan Frigolé, Salvador Giner, Àngels Pascual i Lluís Recolons. El Consell de Redacció, responsable de l'impuls de la marxa habitual de la revista, està format per Joan Bestard, Jordi Estivill, Lluís Flaquer, Oriol Homs, Enric Porqueres, Xavier Roigé, Josep M.ª Rotger i Ignasi Terrades. Per últim, en el Consell Assessor participen nombroses personalitats rellevants del món de les ciències socials, amb la intenció de refermar la vinculació de la revista amb diversos àmbits professionals i institucionals. La Secretària de Redacció és Montserrat Iniesta, membre de l'Institut Català d'Antropologia.

Esperem que l'aparició d'aquesta nova publicació pugui representar una aportació important en el camp de les ciències socials dels Països Catalans i que alhora constitueixi una eina de treball per tal d'eixamplar al màxim la difusió de les recerques que s'estan duent a terme a casa nostra en l'àmbit de les diverses disciplines relacionades amb la sociologia i l'antropologia.

Lluís Flaquer

III CONGRÉS DE SOCIOLOGIA DE L'ESTAT ESPANYOL

Recentment es reuní a la seu de l'Associació Internacional de Sociologia la Junta de la FASEE per tal de considerar la realització del proper Congrés, que serà el tercer, després dels que s'han fet a Saragossa i a Santander. L'oferiment de l'Eusko Soziologaren Elkartea de celebrar-lo a Donostia ja havia estat acceptat. Van sorgir alguns problemes importants de dates que aconsellaren no fer-lo enguany o bé deixar-lo definitivament per al **setembre de 1989**. Aquesta data fou oficialment acceptada pel Consell Federal de la FASEE. Ens trobarem, doncs, al País Basc l'any vinent. Si voleu informació, o voleu participar en la preparació del Congrés i les seves diverses seccions, seminaris i activitats, poseu-vos en contacte amb el President de l'Associació Basca de Sociologia, Víctor Urrutia, Alameda de Recalde, 62, 3.º izqda., 48010 Bilbao, o bé amb el seu representant a la FASEE, Arturo García Fiel, Arana, 13, 4.º D, 01002 Vitoria-Gasteiz. L'èxit d'alguns congressos recents d'associacions federades, com ara el de l'Asturiana, el passat desembre, i la celebració no gaire llunyana del Congrés Mundial a Madrid, al juliol del 1990, auguren una forta participació en aquest proper Congrés general de la FASEE.

Salvador Giner

«Ens dol de comunicar-vos la trista notícia de la mort, ocorreguda el passat 6 de juny, del nostre company Enric Montaner, membre de la Junta Directiva de l'ACS, que sempre es destacà per la seva activa col·laboració en el si de l'Associació.»

RECORDANT L'ENRIC MONTANER

Aquestes ratlles no pretenen ser ni completes ni definitives. Caldrà recollir i endreçar els papers dispersos i inacabats del sociolingüista Enric Montaner Monllau, que ens ha deixat als quaranta-dos anys, quan tenia tants projectes.

Ets a l'altra banda de la ratlla. Tu, que de petit et vas aficionar a la geografia, a l'estudi de les ratlles. De les ratlles que fa la gent, les persones. Perquè eren les persones, els grups humans, la seva diversitat i els seus conflictes allò que et va apassionar sempre. El teu últim treball va ser justament un mapa: **Aproximació a l'Europa de les Llengües** (Ciemen, 1987).

Et vaig conèixer el 1979, al **Seminari de Sociolingüística de Barcelona**. Des del primer curs amb l'Aracil a la Universitat (1976-77), o des d'abans, al Congrés de Cultura Catalana, o a Prada, havies volgut dedicar-te a la sociolingüística plenament, professionalment. «Ens hem de professionalitzar», deies sempre. «No pot ser que fem les coses que realment ens interessin com si fossin de més a més».

Vas ser grafista, professor de llengua, corrector, traductor, assessor lingüístic, ajustador... Vas fer cursets i conferències en Escoles d'Estiu, en instituts, en ateneus i locals de barri, de Dènia a Prada de Conflent, recordant sempre que hem de veure i entendre l'opressió i la minorització de la nostra comunitat lingüística en contextos més amplis. Que l'alliberament nacional té a veure directament amb la nostra dignitat com a persones, que la solidaritat amb totes les nacions oprimides forma part de la lluita necessària contra un amenaçador futur (o present?) orwellià uniformitzat.

Vas aplegar i editar els **Papers de Sociolingüística** de Lluís V. Aracil (La Magrana, 1982), per tal de posar a l'abast de tothom un material dispers necessari. Vas aguantar el **Seminari** en molts moments crítics, quan semblava amenaçat de desaparició. L'entenies com un espai de debat i formació, de discussió i de producció d'idees i de material de treball, com un espai lliure des d'on difondre una mena de discurs que capgirés el discurs conformista i victimista vigent, que pogués generar un canvi d'actituds i, per tant, una acció eficaç.

T'agradava escriure, però vas publicar poc, **La diversitat (im)pertinent. Gent, política, llengües** (El Llamp, 1987) havia d'obrir una sèrie de publicacions, per tal d'abocar informacions, dades, idees, reflexions i propostes al debat públic que no s'acaba d'encetar. Per això també havies engegat, des del 1986, a la Universitat Catalana d'Estiu, amb el nostre company Carles Castellanos (un altre enderiat de la discussió i el debat lliure i obert), les **Jornades sobre Models de Política Lingüística**, que enguany tornaves a coordinar.

Un sociòleg no té dret a desenganxar-se del món on viu. La teva curiositat et va portar a viatjar, per observar i constatar que no estem sols a l'univers. Coneixies la gent i investigaves d'una manera natural, mirant d'entendre.

No hi ha només cervell. Les persones estem fetes de cap i de ventre («feelings», en deiem), en dosis variables. Si falla un dels dos ingredients, en resulta un monstre. Ningú no té dret a perdre de vista això. I tu vas ser persona, sobretot, abans que sociolingüista.

Sabies d'instint què és lluitar contra les dependències que ens degraden, contra els enlluernaments i els fanatismes que esclavitzen la gent i el pensament. Pensaves i parlaves lliurement, i no pas sempre per dir allò que els altres estàvem disposats a escoltar. Plantejaves conflictes reals, contradiccions reals que sovint tenim tendència a escamotejar en nom dels grans principis... o de la prudència.

Discuties per aclarir-te les idees. No suportaves el monòleg. I no et sabia pas greu de reconèixer que t'havies equivocat, que no havies aprofundit prou, que t'havies descuïtat dades o aspectes.

T'interessava més entendre que predicar. T'adonaves que la realitat és molt complexa i que difícilment podem disposar de totes les informacions pertinents. Això és molt evident en sociolingüística: les comunitats minoritzades no acostumen a tenir oficina de premsa. La minorització implica desorganització, dispersió, alienació. Els mateixos interessats no sempre arriben a entendre allò que els fa patir. I hi ha desenfocaments difícils de percebre per l'estudiós que s'acosta al tema amb inevitables nocions preconcebudes.

Combinaves la recerca i l'acció cívica. Has treballat en els **Grups de Defensa de la Llengua** —tot i que, és clar, et molestava el sentit purament «defensiu» del nom— i has compartit il·lusions i feina a l'**Associació Catalana de Sociologia**.

Vas participar —i tant!— en la gestació de la **Declaració d'Iruñea** (1983) i en el projecte d'associació **Iruñean Sortua**, que aplegava bascos, catalans i gallecs per denunciar la fal·làcia del «cambio» basat en el manteniment de la situació desigualitària anterior.

D'ençà que et coneixia parlaves d'anar als Estats Units a completar una formació que senties insuficient. A l'escola no t'havien ensenyat anglès, sinó un francès precari. No és fàcil l'autoformació quan aconseguir un llibre

representava gairebé una aventura. Una certa angúnia, potser, d'anar a parar al cor de l'imperi et feia deixar el viatge per un hipotètic futur, ara impossible.

Quan et vaig conèixer eres a la Comissió Sociolingüística de la Universitat de Barcelona i feies de professor als «cursos del Rectorat» i al Reciclatge. D'una emprenyada —la primera que compartíem— en va sortir un projecte. És clar que la sociolingüística té a veure amb la manera d'ensenyar català! I vam tirar endavant, amb la Lisa Gilbert, un Curs intensiu experimental a la Universitat (1980-81), una comunicació a Vic, tallers per a professors de llengua a Barcelona, a València, al País Basc... i la creació del **Grup de Materials**, de recerques didàctiques.

Tot això va comportar moltes hores de treballar plegats, amb discussions interminables sobre les implicacions humanes de mètodes i tècniques, sobre la manera com aprenem, sobre l'enfocament de les classes de llengua: la classe ha de ser un espai de comunicació entre persones. Si la comunicació és real, els conflictes no es poden obviar.

Vas ser honest sempre, amb tu mateix i amb els altres, fins i tot en moments en què potser no hem sabut veure. El teu esforç i la teva feina ha estat per damunt de les limitacions que semblaven imposar-se't. Una bona manera de recordar-te serà continuar la feina que no has pogut enllestir. Els teus amics sabem que ha estat un regal haver-te conegut.

Teresa Marbà Mas

CONGRÉS DEL RCHS

S'acaba de celebrar a Madrid els propassats dies 26 al 28 de maig el congrés del Comitè de Recerca sobre la Història de la Sociologia (RCHS). El RCHS és un dels 39 Comitès de Recerca de l'Associació Internacional de Sociologia (ISA), l'objecte del qual és «fomentar els contactes entre els investigadors dedicats a l'estudi de la sociologia, promoure la recerca en aquest camp i estimular la difusió internacional d'aquesta mena de recerca». El RCHS publica un butlletí que s'envia a tots els membres. La quota de soci és de 10 \$ l'any, que cal trametre a l'actual secretari de l'associació Dirk Käsler, professor de l'Institut de Sociologia de la Universitat d'Hamburg. El president del comitè és Kurt H. Wolff i els vice-presidents Hans Joas i Steven Lukes.

El congrés estava estructurat en set sessions sobre els temes següents: recerca social empírica: una eina de coneixement i d'acció; Talcott Parsons i la història de la teoria de l'acció; tradicions nacionals en la història de la sociologia; conceptes sociològics de les tradicions marginals; Max Weber en la història de la sociologia; enfocaments metodològics en la història de la sociologia, i esdeveniments polítics i la història de la sociologia. D'entre les ponències més interessants presentades cal destacar la de Gina Zabludovski del Centro de Estudios Básicos en Teoría Social de la UNAM de Mèxic sobre «La sociologia política de Max Weber i les societats llatino-americanes», la de Josep R. Llobera del Goldsmith College de Londres sobre «El costat obscur de la modernitat: Gobineau, Le Bon, Vacher de Lapouge i Sorel», la de Peter Lassman de la Universitat de Birmingham sobre «Anàlisi social i comentari polític: Weber i Tocqueville», la de Sven Eliaeson del Departament d'Història de la Universitat d'Uppsala sobre «Max Weber i la secularització de la ciència social», sense esmentar el cas del professor emèrit Yoshio Atoji que, com a bon japonès, donà la seva ponència sobre «Georg Simmel sobre el món de l'art» servint-se d'un cassette, tot i trobar-se físicament present a l'acte.

La propera trobada del comitè tindrà lloc el 1990 amb ocasió del Congrés Mundial de Sociologia que se celebrarà a Espanya. De moment ja s'ha decidit una de les sessions del congrés que versarà sobre la història de la sociologia espanyola. El coordinador de la sessió, el professor Josep R. Llobera, convida a tots els interessats a enviar-li propostes de participació i tota mena de suggeriments sobre el tema (Department of Sociology, University of London, Goldsmith College, New Cross, London SE14). Els temes proposats fins ara són les aportacions a la sociologia de figures centrals del pensament hispànic com Joaquín Costa o Ortega y Gasset, la difusió a Espanya de la sociologia de Marx, Durkheim i Weber, anarquisme i sociologia, les relacions amb la sociologia del pensament tradicionalista espanyol i una ponència sobre les aportacions sociològiques més interessants de cada un dels períodes de la història contemporània d'Espanya.

Lluís Flaquer

EL FOMENT DE LA SOCIOLOGIA INDUSTRIAL A LA R.F.A.

El senyor Wolfram Wassermann, que a iniciativa de l'ACS va pronunciar una conferència a Barcelona, el passat mes de març, amb el títol **L'aportació dels sindicats a la investigació social**, és un investigador alemany en el camp de la sociologia industrial membre del Centre de Recerca «Büro für Sozialforschung» de Kassel. La seva trajectòria personal és ben significativa del desenvolupament de la ciència del treball a Alemanya en els darrers

anys. Ell ha estat fins fa relativament poc temps un dels dirigents del sindicat tèxtil de la DGB, posteriorment s'ha dedicat a la sociologia industrial treballant en diversos centres de recerca.

El seu centre es dedica fonamentalment a assessorar els comitès d'empresa en qüestions d'organització del treball i en la implantació de noves tecnologies.

A Alemanya les empreses que apliquin innovacions tecnològiques que afectin l'organització del treball han d'informar-ne el comitè d'empresa. I aquests poden demanar la col·laboració d'experts per tal de participar en les negociacions.

La sociologia industrial alemanya té un desenvolupament considerable i un nivell d'institucionalització bastant elevat mitjançant grans centres de recerca especialitzats.

Un dels instruments de foment més importants han estat diversos programes tant a nivell federal com d'alguns Lander dedicats a la promoció d'estudis aplicats relacionats amb el món del treball. El més important d'aquests programes és la humanització del treball. Es tracta d'un programa federal per ajudar a finançar tota una sèrie d'experiències per millorar les condicions de treball dels treballadors. Cada experiència va acompanyada d'un estudi per avaluar-ne els resultats.

A més d'aconseguir un important desenvolupament d'aquests tipus d'estudis (avui hi ha a Alemanya més de 2.000 investigadors a ple temps en el camp de la ciència del treball), ha permès una forta especialització dels investigadors que ha donat com a resultat un important coneixement empíric sobre el món del treball.

D'altra banda, molts d'aquests estudis s'han dut a terme després d'un consens entre comitès d'empresa i empresaris sobre el seu contingut i participant en el seu seguiment.

La conferència va acabar amb una valoració i un comentari de la situació actual de la sociologia industrial a la R.F.A., en què va destacar l'interès del debat entorn al llibre de Kern i Schumann sobre el «Fi de la divisió del treball?».

Oriol Homs

«SOCIOLINGÜÍSTICA I ETNOMETODOLOGIA»

Seminari impartit pel professor Aaron V. Cicourel a la Universitat Autònoma de Barcelona, els dies 12, 14, 18 i 21 d'abril de 1988.

Lingüística i sociolingüística

La lingüística té tradició arrelada tant en la filosofia com en l'antropologia. A l'antropologia neix com a fruit de la necessitat d'estudiar la llengua de les societats objecte d'estudi. La sociolingüística sorgeix a partir d'aquest precedent. A la filosofia hi ha una tradició molt forta. El professor Cicourel en remarca dos corrents: la de Wittgenstein, Carnap i Russell, i l'encapçalada per Austin, Moore, Ryle, Strawson i Grice, entre d'altres.

Aquests dos grups coincideixen a dir que el significat d'una frase depèn del significat de les paraules que conté. Es diferencien, però, en què el grup de Wittgenstein considera que les regles del llenguatge, que determinen el significat dins de l'idioma, no formen part del sistema de comunicació. Aquestes regles són universals i operen sobre el llenguatge lògicament i la funció de la comunicació és irrellevant.

El grup encapçalat amb Austin considera que la funció de la comunicació, la seva intenció, és el més important del fenomen i que cal anar més enllà de l'estudi del llenguatge formal, que és el que fa el grup anterior.

També s'ha de tenir en compte la línia de Chomsky, que es basa en les arrels biològiques del llenguatge i en l'anàlisi de frase per frase. En canvi Piaget, no nega les arrels biològiques del llenguatge, però diu que el més important és procés d'aprenentatge d'aquest.

Els lingüistes investiguen les propietats ideals i formals del llenguatge i els estructuralistes, derivats de la línia de F. de Saussure, diuen que la vida cognitiva humana es pot descriure en termes abstractes definits relacionament i fent servir categories que no tenen en compte el context d'ús.

En canvi, el fi fonamental de la sociolingüística és la investigació de l'ús del llenguatge per éssers humans en grups particulars. Té en compte que hi ha molt més que el llenguatge en la comunicació i que, per tant, s'ha d'entendre l'ambient en el qual es produeix. Aquesta contextualització dona significat i permet el reconeixement de relacions entre estructures de llenguatge i de grups socials en contextos determinats.

Cal estudiar, combinada amb la sociolingüística, l'etnografia dels diferents grups que participen en l'acte comunicatiu. Això implica: descobrir possibles relacions de poder entre els interlocutors; descobrir possibles relacions de dependència, amistat, enemistat...; estratègies; el sistema de torns; context social, cultural, ideològic dels interlocutors; costums, vida quotidiana; i conèixer el significat específic de termes que poden ser diferents als de l'observador.

La sociolingüística, per la seva pròpia naturalesa, ha de treballar amb diferents disciplines científiques i, alhora, ella és pertinent a totes les investigacions que es fan en el camp de la sociologia, perquè el vehicle que fan

servir aquestes és o la parla o l'escriptura. Aquesta anàlisi es pot agregar a qualsevol altre mètode per enriquir-lo. Per a Cicourel és el que s'hauria de fer sempre.

El llenguatge és clau, no es pot donar per suposat. Tot i la centralitat d'aquesta afirmació en la investigació, avui en dia no se n'és prou conscient. És un gran error no considerar el llenguatge des d'una perspectiva problemàtica. Per exemple, per realitzar una enquesta a tot Espanya, caldria fer una anàlisi molt profunda del plantejament de les preguntes, perquè no totes les comunitats autònomes entendrien el mateix posant les mateixes paraules.

El problema que es presenta en la sociolingüística és com vincular cultura i llengua. La clau està en què per conversar dins d'un grup o amb una altra persona, l'individu ha de tenir més que un simple coneixement de regularitats sintàctiques, necessita un coneixement tàcit de les seves experiències culturals.

El coneixement tàcit, oposat al declaratiu, és el coneixement derivat de l'experiència en la vida quotidiana i està inclòs dins de contextos viscuts per l'individu mateix. També s'anomenen «models mentals», permet a l'individu percebre i interpretar objectes, esdeveniments i experiències generals, que, alhora, són influïdes i reformades per la pròpia experiència. L'etiqueta de «model mental» és una manera d'aclarir els processos cognitius més desenvolupats essencials per entendre la comunicació i la manera com tracten de resoldre problemes en l'aprenentatge educacional o en la vida quotidiana. Mitjançant aquests es treuen inferències de discursos i textos per trobar-los coherència.

El significat d'una frase no només està basat en la gramàtica, el so i els esquemes interpretatius, sinó que també la forma de pronunciar, el dialecte o l'estil de parlar i el coneixement social de les persones amb què es parla és important.

Totes les formes de llenguatge són apreses socialment pel nen: organització, tornos. Aquest aprenentatge és un procés social, és socialització. El primer vocabulari del nen —als tres anys al voltant de 300-400 paraules— suposa ja una mini-estructura social. L'ús del llenguatge segueix les pautes d'interacció de les diferents comunitats, i també hi ha variacions entre classes socials.

La interacció és un element clau dins de la sociolingüística. Per interacció entén Cicourel que hi ha alguna cosa en comú entre les persones que parlen, però no necessàriament en el sentit de tenir el mateix grau de coneixement de regles gramaticals o socials necessàries per a una conversa.

Per al professor americà, la sociolingüística necessita més estudis empírics per saber quin coneixement comú tenen els interlocutors i sobre l'ús de dialectes i de llenguatge estandaritzat segons les classes socials i els grups ètnics.

Models d'anàlisi del discurs

Cicourel parla de quatre models diferents d'anàlisi del discurs.

El primer dels models pren la conversa en la vida quotidiana com un sistema de tornos de parlar que forma la base per a qualsevol altre tipus d'intercanvi de paraules. Un cas d'aquest són els debats.

Per a totes les comunitats els tornos de parlar són percebuts com una cosa de valor i els respecten. Els tornos són freqüents encara que dues persones parlin alhora. Hi ha transicions entre els tornos sense pausa, i, de forma ideal, sense persones que parlin al mateix temps. Però, no és en aquestes condicions en què es dona la comunicació a la vida quotidiana. Les unitats de cada torn són construïdes pels que parlen i poden ser d'una paraula, o més, o d'una frase.

Existeix una tècnica implícita per distribuir tornos, mitjançant la qual la persona que parla pot seleccionar el pròxim orador. Es pot escollir a ell mateix i començar un altre torn de parlar. El significat de la conversa s'imagina a cada torn, sense prendre necessàriament en compte l'etnografia en la qual es realitza la comunicació.

El segon model presenta l'ésser humà dins de processos de discurs. La unitat de l'anàlisi la situa, aquest model, a nivells dels actes individuals als quals anomena «emissions» o «successos de parla». El que s'ha d'esbrinar és com aquestes emissions influeixen en la comprensió del discurs.

S'emfasitzen els rituals que organitzen la interacció social en la vida quotidiana. Aquests rituals són les eines que fan servir els participants per arreglar problemes que poden sorgir durant la interacció social. Es també amb aquesta que els diferents participants prenen avantatge els uns per sobre dels altres.

Cada emissió és una activitat de referència que dona una contextualització a la interacció. La contextualització és una manera de lligar els esdeveniments generats per les emissions.

El tercer model d'anàlisi és l'anomenat dels «actes de parla» (speech acts). Es basa en les teories d'Austin, Grice, Searle i Vendler. La idea principal és que una expressió o declaració conté i és un acte d'interacció (promesa, afirmació, ordre). La veritat o falsedat de la frase, aspecte en el qual es centra Wittgenstein, no és important.

Dins d'una frase hi ha expressions deíctiques que indiquen una ubicació abstracta, que accentuen unes paraules determinades. La idea és augmentar o disminuir les frases per arribar a un pressupost textual equivalent. Els actes de parla s'han d'augmentar i amb l'ampliació cada frase és com una proposició.

Aquests autors enumeren sis categories d'actes de parla: declaracions o notícies, ordres o suggestions, preguntes, reaccions, expressions d'aprovació i promeses.

El quart model agafa els discursos com una manera de solucionar problemes o com una recerca de fins, objectius, estratègies i subfins. El que s'ha d'analitzar són els objectius generals i les jerarquies de fins, les quals es desprenen del propi discurs. Cada una de les expressions es considera com una part de l'aconseguint d'una finalitat.

Model d'anàlisi amb el context etnogràfic

Primer s'ha de remarcar que l'investigador actua com a filtre de la informació. Els coneixements de l'investigador poden influir en l'atribució de significat de les dades obtingudes. S'ha de tenir en compte tant el pla de l'entrevistador com el de l'entrevistat i les diferències entre els dos.

El requisit fonamental és que abans de posar-se a recollir les dades cal familiaritzar-se amb el context en el qual es realitza la interacció comunicativa. Cicourel diu que el que cal fer és contextualitzar les dades mitjançant una teoria i també amb el coneixement previ de l'organització social en la qual es realitza la investigació. (*)

És en relació amb aquest aspecte que Cicourel critica Goffman. Per exemple, en un estudi que Goffman va fer sobre les trucades a programes de televisió en directe no tenia en compte que aquestes trucades passaven primer per un filtre de la redacció del programa que les allisonava.

No s'ha d'oblidar que els entrevistats, sobretot al començament, parlen davant de l'investigador d'una manera oficial i no com ho fan habitualment. Tampoc s'ha d'oblidar que durant l'entrevista s'ha d'anotar el major nombre d'informació, sobre expressió no verbal, possible.

Sempre s'ha de dubtar de les dades i tractar de comprovar la seva fiabilitat amb tots els recursos dels quals es pugui disposar. Un procediment útil és fer un grup de control al qual es demana l'opinió sobre les respostes dels entrevistats per veure si hi estan d'acord. Així mateix, quan s'ha acabat l'entrevista, convé desconnectar el magnetòfon i iniciar una conversa informal sobre el tema de la qual s'extrauen dades molt valuoses per contrastar amb les anteriors.

El procediment que fa servir Cicourel per transcriure les entrevistes fetes és el de classificar-les en diferents grups realitzats a partir de la teoria i escollir-ne, de cada grup, un nombre determinat a l'atzar. S'analitzen a fons les enquestes escollides sense necessitat de transcriure-les íntegrament.

La tècnica que segueix és fer una pauta amb els nombres del comptador de la casset que remetien a la informació obtinguda en cada entrevista, i a l'altre costat de la pauta els comentaris que creu adients l'investigador. A partir d'aquesta pauta, els trossos més rellevants de l'entrevista, que s'hi han assenyalat, es transcriuen íntegrament i s'estudien a fons.

Un problema gros és com transcriure les dades que s'obtenen de l'experiència etnogràfica. Cicourel proposa fer un comentari general sobre les parts de la transcripció que no es presenten en el treball acabat. Així mateix, les parts que hem dit eren sotmeses a una anàlisi profunda han de ser accessibles al lector.

Una de les crítiques que es fa a l'anàlisi sociolingüística i etnogràfica és que la base de dades és restringida en comparació amb les mostres dels estudis «macro». L'alternativa que hi ha implícita són les enquestes, perquè les entrevistes són molt llargues de fer i cada hora de transcripció d'una d'elles pot produir seixanta fulls de transcripció.

Segons Cicourel, les enquestes només s'haurien de fer servir com un mitjà per crear hipòtesis de treball i, a partir dels seus resultats, començar a fer la investigació. Afirmar que la validesa dels qüestionaris és molt baixa perquè només es pot confiar en la mostra, però no en les respostes, ja que solen estar molt mal construïdes. Aquest és un problema que està lligat a la relació entre la teoria i les dades. Quan puja la confiança en les respostes, llavors baixa la validesa estadística de l'enquesta.

Treball de camp

La investigació que va presentar Cicourel al seminari va ser un treball de camp realitzat feia uns deu anys a les ciutats de Buenos Aires i Mèxic. L'objecte de l'estudi era analitzar les diferències de classe reflectides en la parla dels nens, l'estratificació dins la pròpia família i la socialització dels nens segons a la classe social a què pertanyen.

Les conclusions de l'estudi són que la classe social es dibuixa ja en la manera com les mares parlen als fills. A les classes mitjanes i altes, les mares pregunten als fills coses que la mare ja sap que el nen sap. Aquesta és una manera de preparar els nens per a l'escola perquè els mestres fan servir la mateixa lògica de pregunta/res-

(*) La teoria ha de guiar la selecció de les dades i la seva anàlisi.

posta. En canvi, als nens de classe baixa els pares els parlen per donar-los ordres o per renyar-los. Cicourel diu que això es pot demostrar, fins i tot, amb nens de dos mesos de vida.

Per tant, els nens de classe baixa, abans de començar a aprendre el que els ensenyen a l'escola, han d'aprendre primer com aprendre. Diu que aquest és un problema molt greu als Estats Units perquè els nens de classe baixa s'endarrereixen de seguida a l'escola. També hi influeix el fet que els nens de classe alta arriben a l'escola sabent llegir i els altres no.

Es crea a l'escola una estratificació social que reflecteix la de la societat, i per a Cicourel, això passa a tot el món occidental.

Cristina Sánchez Miret

EL SEMINARI DEL PROFESSOR TOM BOTTOMORE

Celebrat a Bellaterra, pel Departament de Sociologia de la Universitat Autònoma de Barcelona, durant el mes de maig de 1988.

Tom Bottomore, Professor Emèrit de la Universitat de Sussex, visita l'Autònoma.

La història de la Sociologia suposa més que la revisió històrica i lineal de les teoritzacions elaborades al voltant de la societat. La Història de la Teoria Sociològica és, també, la interpretació d'aquest passat d'erudició i investigació. Una interpretació més complexa que altres ciències socials, en tant que ha d'atendre al desenvolupament del pensament sociològic en un context de condicions culturals, polítiques i econòmiques que no li son alienes.

Aquesta és la idea bàsica que trobem subjacent en el discurs del professor Bottomore quan segueix, mitjançant els temes centrals de la reflexió sociològica, el treball dels principals autors i corrents. Temes centrals que, tal com indicarà amb èmfasi, van ser i encara són els eixos vàlids per a una interpretació del pensament sociològic.

Quatre classes i una conferència van configurar el seminari impartit pel professor Tom Bottomore a la Universitat Autònoma de Barcelona el passat mes de maig. Els assistents, alumnes i professors de la Facultat de Ciències Polítiques i Sociologia i de l'Escola de Traductors i Intèrpretes d'aquesta Universitat, van tenir ocasió d'escoltar les seves xerrades, de participar en els col·loquis que es van celebrar quan aquestes van acabar, així com de fer-li qualsevol tipus de consulta en el seu despatx de Professor Visitant. El seminari es va articular en dues classes referents a la Història de la Sociologia —els clàssics i les teories de les tres últimes dècades—, dues xerrades respecte al moment actual de la Gran Bretanya —estructura econòmica i social— i una conferència, com a cloenda, que va incloure els posicionaments sociològics més recents en el terreny teòric i la seva relació amb tendències actuals en la filosofia.

La situació actual de la Gran Bretanya és un tema dilecte del professor Bottomore, al qual ha dedicat i dedica actualment especial atenció, tant en els seus estudis especialitzats com en les seves col·laboracions amb autors europeus i nord-americans. Les seves xerrades sobre la Gran Bretanya suposen un exemple clarificador de com enfocar l'anàlisi d'un complex sistema social des del prisma de la seva estructura econòmica i de la seva estructura social, sense oblidar que tots dos aspectes estan íntimament relacionats.

Parlar d'un cas concret comporta la referència inevitable a models i conceptes teòrics. Això implica que, tot i sent la Gran Bretanya un exemple de societat capitalista moderna, hi ha circumstàncies històriques i actuals que la diferencien d'altres societats capitalistes europees. Quan es fixa en el desenvolupament del capitalisme des de la Segona Guerra Mundial, cal tenir presents les característiques especials de la distribució de forces a cada país. En referir-nos al miracle alemany, al miracle italià, fins i tot al miracle japonès, cal fixar-se, a més, en els índexs absoluts de creixement econòmic, en els moviments del capital entre el sector financer i l'industrial, en els grups socials que els detempen i en la seva dinàmica concreta.

El cas britànic és peculiar. La seva estructura socio-econòmica es mou, encara avui, al voltant del capital financer, fet que dificulta l'existència d'un capital industrial potent i independent d'altres tipus d'interessos. La preeminència ja històrica de l'aristocràcia anglesa, recolzada en el capital financer, manté el poder econòmic i polític allunyat de la burgesia. Tot això dona un caràcter especial al model capitalista anglès, que el diferencia de l'alemany, del nòrdic o del nord-americà. Un capitalisme articulat al voltant d'una poderosa classe aristocràtica i del seu model específic de cultura. Una classe capitalista dirigent que mai no va veure amenaçada la seva hegemònia per una altra classe, o per una revolució política o social; una classe capitalista que avui és tant o més poderosa i ferma que mai.

La situació econòmica de la Gran Bretanya la va dibuixar amb trets un tant pessimistes com a hereva d'un declivi econòmic i industrial que s'arrossega des d'abans de la Segona Guerra. Aquest declivi, tant més greu si es compara amb altres països occidentals, es converteix en la qüestió econòmica prioritària a partir de la crisi dels seixanta. Com a conseqüència es produeix un fenomen característic de la Gran Bretanya en les últimes dècades: la intervenció del govern en matèria de polítiques econòmiques, que entronquen amb les tendències occidentals

cap al Welfare State. El govern Thatcher, amb l'innegable alleujament que li suposen la lleugera reactivació econòmica i els ingressos del petroli, ha ajustat recentment la seva política econòmica pel que fa a restriccions de la despesa pública, la privatització d'empreses estatals i la reducció d'impostos. No obstant això, indicarà el professor Bottomore no es pot ignorar que les condicions econòmiques estan íntimament lligades a condicions socials. D'aquesta manera, la planificació econòmica britànica ha de contemplar la inexistència d'una força industrial apartada de la tradicional classe capitalista aristocràtica, i ha de potenciar, des de l'estat, una alternativa de motor econòmic a escala nacional. Aquesta és la proposta política que ofereix el Partit Laborista britànic, un govern que actuï com una autèntica força industrialitzadora del país.

La reflexió sobre l'estructura social de la Gran Bretanya, tan lligada a la seva estructura econòmica, ens la va presentar seguint un esquema marxista bastant ortodox. La classe treballadora experimenta, en els darrers anys, una enorme diversificació, a més d'una reducció progressiva relacionada amb el declivi de la indústria manufacturera. Les reduccions i canvis més dràstics s'han produït en els sectors que Bottomore qualifica com a nucli de l'originari moviment obrer.

Un fenomen similar de diversificació el mostra la classe mitjana, però presenta un creixement manifest (actualment suposa del 25 al 30 % de la població activa i continua augmentant). El canvi significatiu en aquesta classe mitjana, a més del seu increment percentual, el va resumir el professor Bottomore com el pas d'una producció basada en el treball a una producció basada en el coneixement. Marx ja va anticipar aquest canvi, ens va recordar, quan va predir una indústria automatitzada que prioritzés la tècnica per damunt del treball manual. La diversificació creixent de la classe mitjana britànica és resultat d'una indústria cada cop més sofisticada, que fa més profunda la divisió del treball en funció del coneixement.

L'anàlisi de la classe alta, la classe capitalista, resulta més complex en tant que cal incloure-hi components internacionals i transnacionals. Segons estudis seus, en col·laboració amb investigadors de diversos països sobre l'èlite capitalista en diversos països occidentals, la possessió directa del capital sembla difuminar-se progressivament. En canvi, un seguiment de les grans empreses, cartells i conglomerats industrials i financers permet, finalment, identificar les famílies que detempnen el capital. D'aquesta manera es mostra com un reduït grup de famílies, amb marcada tendència a l'endogàmia, controla fins al 90% del capital industrial i financer d'occident.

A nivell polític, la peculiar estructura socio-econòmica britànica està experimentant una tendència cap a posicions conservadores que tenen molt a veure amb el fracàs dels moviments radicals de finals dels seixanta i amb el declivi econòmic del país. A més d'aquesta circumstància, cal fixar-se en els canvis produïts dins la mateixa classe treballadora, si es pretén entendre aquest fenomen del conservadorisme. L'aparició d'un grup econòmic específic corresponent a l'obrer amb alt nivell de qualificació, amb ingressos creixents que li permeten incorporar-se a les classes mitjanes, fan que el radicalisme obrer es vagi moderant, amb un abandó progressiu del Partit Laborista per engruixir les files liberals o conservadores.

Una última reflexió sobre les polítiques socials de l'actual govern Thatcher tanquen aquest apartat del seminari: el procés de legitimació dels governs en els sistemes capitalistes ha de passar, de forma ineludible, per un projecte de creixement econòmic que porti implícita una idea de millora de les condicions de vida. No es tracta de millores gràcies als increments salarials a nivell individual, sinó d'una millora de la qualitat i la quantitat de serveis, en les condicions de l'entorn i en les prestacions socials. Tot això ha d'assumir-ho i garantir-ho l'estat. I això aplica, també, als països socialistes, afegirà Bottomore.

La segona part del seminari ens acosta a un altre dels temes preferits del conferenciant: la història de la teoria sociològica. El recorregut pels clàssics, Weber, Durkheim i especial atenció a Marx, ens revela un important aspecte de la història de la sociologia: la seva circularitat, la recurrència als mateixos temes centrals. El pensament sociològic parteix i torna, en un moviment circular, als «pares fundadors», i es pot afirmar, seguint Bottomore, que la idea central de la sociologia es pot resumir en la dicotomia individu/societat. L'enorme diversitat de paradigmes actuals, inconnexos i fins i tot contradictoris, pot ser referida, en darrera instància, a la teoria de les classes socials de Marx, a la teoria de l'estat de Weber o a la teoria de les èlites de Pareto i Mosca.

Bottomore ens ofereix una relació dels aspectes bàsics de la teoria marxiana i reflexiona sobre l'actualitat del debat sobre classes socials. No obstant això, ens va cridar l'atenció sobre un aspecte de Marx que resulta atractivament actual. El mèrit de Marx com a primer teòric que concep l'home i la societat en relació amb la naturalesa; l'home com a ésser social i com a ésser natural. Per als teòrics anteriors i contemporanis a Marx, incloent Weber o Durkheim, les relacions socials es produeixen al marge de la naturalesa. Marx descriu aquesta relació d'interdependència eminentment dinàmica, entre els sistemes productius i el seu entorn natural. Aquesta relació entre l'individu com a ésser social i la naturalesa la recuperarà Levi-Strauss i durant molt de temps serà exclusiva de la reflexió antropològica, per ser relançada a la polèmica sociològica pels moviments radicals dels anys seixanta.

És impossible entendre Weber sense referències a Marx, dirà Bottomore. La coincidència de temes, les constants respostes al marxisme i l'esforç per completar i superar l'enfoc marxista fan que es consideri necessària aquesta referència. Per altra part, els temes més específics de Weber continuen vigents avui; l'estat, la racionalitat, la burocràcia i el desencant. Durkheim sembla que es mou en una teorització aïllada respecte als seus coetanis.

La visió moral de la societat ens decantarà cap a la reflexió sobre els nexos solidaris entre els homes i les institucions de tipus intermig que serveixen de pont entre l'individu i l'estat.

Massa paradigmes en els últims anys, massa escoles, nous autors, enorme diversitat d'enfocs i disciplines, rèpliques i contrarèpliques que confonen, ens dirà. Havent indicat que no existeix un únic fil conductor en la teoria sociològica, i que aquesta no es constitueix com un sediment acumulat de coneixements, el recorregut per la teorització social de les últimes dècades es fa més clar si tenim presents els temes centrals dels clàssics. Així s'explica el funcionalisme com a concepció de l'estabilitat i l'ordre. Un enfoc que qualifica com a errat, en tant que la reflexió sobre l'estabilitat no va contemplar els fenòmens del nacionalsocialisme europeu tan propers a l'auge de l'estructuralisme funcional. És coneguda la postura del professor Bottomore respecte a les escoles funcionalistes anglo-saxones tan en voga durant els anys cinquanta i seixanta. Són conegudes les dificultats que, per a un «marxista democràtic», tal com ell mateix s'autoqualifica, va suposar la revisió i la defensa de Marx en aquella època. Es refereix a aquestes qüestions amb un sentit de l'humor magnífic, però amb la vehemència de qui està convençut dels seus posicionaments.

La sociologia, després de l'ocàs de les teories funcionalistes, i amb l'ímpetu donat al marxisme per les escoles europees, travessa en els anys seixanta un període que considera digne d'atenció. Són els anys dels moviments radicals, dels ideals de la democràcia participativa, tant a nivell polític com laboral, dels moviments ecològics, dels moviments feministes. El fenomen és de particular interès en els països del Centre i l'Est europeu, on adquireix un marcat caire polític. Nord-amèrica assimilarà i revitalitzarà algunes de les preocupacions socials d'aquests moviments radicals aglutinats en grups de caràcter reivindicatiu. No obstant això, aquestes línies de pensament dels seixanta, malgrat que es tradueixen en pràctica d'acció política més o menys duradora, no són capaces d'articular-se en forma d'un nou paradigma sociològic, ni tan sols han aconseguit ampliar els paradigmes ja existents.

La sociologia avui, les seves línies de teorització i els seus principals autors, va constituir el tema de la conferència final del professor Bottomore. En un context cultural de diversitat extrema, conflictiu i inestable, els autors i les teories al voltant de la societat sofreixen canvis equiparables als vaivens de la moda. Noves escoles, nous autors i nous paradigmes, pretenen parcel·lar l'anàlisi i descriure el tot des del particular i el diversificat. Els grans temes que van ocupar els sociòlegs de dècades anteriors continuen presents: el progrés i la modernització com a metes del benestar; el debat entre el desenvolupament polític i cultural del capitalisme i del socialisme; la racionalització progressiva de la societat; la idea d'estabilitat social traduïda en imatges de democràcia i participació; l'estat i el paper de les institucions en la vida social, etc.

Seràn la diversitat i la complexitat actual dels enfocos donats als temes centrals les generadores d'un fenomen que considera d'especial interès. En primer lloc, l'atenció d'estudiosos i teoritzadors torna, més i més sovint, cap a la història de la ciència i, més concretament, cap a la història de la sociologia, en un intent per trobar, en els pares fundadors d'aquesta disciplina, la clau per a nous paradigmes. Per altra banda, l'interès creixent per la història de la sociologia està potenciant la multidisciplinarietat entre diverses branques de les ciències humanes.

Una reflexió sobre les teories sociològiques resulta incompleta sense la consegüent atenció a la història i a la filosofia de les ciències, i més en concret, als fonaments filosòfics que serveixen de suport a aquestes teories. La complementarietat entre disciplines és tal que resulta difícil establir el límit entre la filosofia de les ciències i la sociologia.

Aquest serà un dels temes que ocupen actualment l'atenció del professor Bottomore, a més dels treballs citats sobre el capitalisme les èlites del capítol a occident. En aquesta línia, la seva conferència final la va orientar cap a identificar els principals corrents filosòfics actuals i la seva relació amb els enfocos més recents en sociologia. Aquesta relació es pot establir a nivell de proximitat o, el que és més freqüent, a nivell de crítiques o oposició als fonaments filosòfics.

Així, el positivisme continuarà considerant tasca del sociòleg l'establiment de lleis generals que relacionin els fenòmens socials. Però, al seu torn, el positivisme serveix de base a importants corrents crítics a la filosofia sociolingüística, defensant l'existència de motivacions alienes al determinisme causal i no susceptibles de ser formalitzades com a lleis. Un especial enfoc crític és el que ofereix l'Escola de Frankfurt respecte al positivisme filosòfic. Els frankfurtians, amb una menció especial a Habermas, s'esforcen per desemmascarar el perill de politització dels coneixements sociològics. Una preocupació que ja la va mostrar Horkheimer per la progressiva científització de la producció de coneixements i pel temor de la dominació tecnològica i científica. La via política de la dominació científica convertiria a la ciència la més gran i poderosa forma de dominació. Es tranquil·litza l'auditori indicant que la virulència dels enfocos positivistes és cada cop menor o, en qualsevol cas, els escassos defensors d'aquestes postures filosòfiques es tornen cada cop menys dogmàtics.

Una segona línia de teorització sociològica actual seria la sorgida dels enfocos hermenèutics i fenomenològics, que té les seves arrels en la sociologia comprensiva weberiana. La comprensió i l'explicació, com a estimació causal, a Weber, troben seguidors i detractors. Mentre Schutz i els fenomenòlegs s'ocupen de la comprensió de les accions individuals, les crítiques vindran de la mà de Marcuse i Habermas. Aquest darrer considera la fenomenologia manca de pretensions crítiques i en té prou amb la comprensió del fenomen comunicatiu, sense entrar

en l'anàlisi dels condicionants polítics, culturals o socials que distorsionen sistemàticament la comunicació. Només un enfoc crític, dirà Habermas, ens permetrà arribar a una comunicació no-distorsionada.

El realisme en filosofia ha trobat en Bhaskar el seu actual defensor. No es qüestionarà Bhaskar sobre la societat, ni tan sols sobre què s'ha d'estudiar en la societat. La seva preocupació serà el coneixement, més concretament, el coneixement científic i les condicions individuals i socials per a la producció de coneixements. La interconnexió dels tres nivells mentals d'elaboració de coneixement (real, actual i mental) ens permeten establir estructures connectades mitjançant lleis que faciliten el reconeixement de noves estructures.

Totes aquestes línies de teorització, tan afins a posicionaments filosòfics, ens mostren la necessitat de diàleg entre les disciplines humanes. L'interès creixent pels temes socials i la preocupació per la investigació i la teorització sociològica no han de quedar limitats a un sol marc conceptual. El sociòleg ha de tornar a la història, a la filosofia, a l'economia, per completar el seu esquema referencial. La sociologia, la història de la sociologia i, especialment, la reflexió epistemològica, guanyaran en profunditat.

Els grans temes iniciats pels clàssics continuen oberts. El debat ve de lluny i encara no s'ha resolt, encara que s'ha formulat des d'enfocs diferents. La qüestió es pot reduir a la pregunta central que ja llavors va orientar les reflexions dels clàssics: ¿la sociologia com a estudi de l'activitat i l'acció individual, o la sociologia com a estudi de l'estructura i els mecanismes del sistema social? Individu o societat? Bottomore aposta per una dicotomia integrada i ens recorda que la nostra tasca com a sociòlegs és determinar i explorar la seva possible interrelació, així com establir els mecanismes mitjançant els quals l'individu és determinat per l'estructura i, al seu torn, la societat és el producte de l'activitat humana.

Renée Zeichen Stern

L'OBJECTIVITAT EN LA RECERCA: UN EXEMPLE

Introducció

Aquesta reflexió s'inscriu en el context de l'etern debat entorn de l'objectivitat en la nostra disciplina sociològica.

Ja **Max Weber** es plantejava la qüestió de la neutralitat científica sobre la qual ha reflexionat **Gouldner** amb la seva imatge del minotaure; el primer considerava possible aquesta objectivitat i el segon la ironitza i la raona parlant d'un mite: el sociòleg està condicionat pel país al qual pertany (la seva anàlisi comparada de la sociologia a Suècia i als Estats Units no pot deixar indiferent ningú), per la cultura prèvia adquirida entorn del tema concret a analitzar i pel món dels valors propis a cada persona sotmesos al grup de pertinença del mateix investigador.

Ja més actualment, **Boudieu** i **Chamboredon**, en el context d'un més que manual de metodologia, aborden clarament el sentit del que ha d'ésser la recerca sociològica; la condició fonamental per a ells és la de fugir de la sociologia espontània, de l'intuicionisme, per poder accedir a l'elaboració d'una recerca des d'uns postulats veritablerment científics.

Finalment, cal veure amb quina energia i encert, i ja enmig nostre, **Cardús** i **Estruch** han proclamat les veritables condicions de la producció sociològica; manllevant el pensament sociològic de **Berger** distingeixen entre problema social i problema sociològic i exposen la necessitat d'optar per una perspectiva d'anàlisi que sigui capaç d'assumir la vertadera postura científica del sociòleg. Els matisos afegits per **Pinilla** només fan que puntualitzar certs aspectes, potser no tan substancials, del debat.

L'objectiu del present escrit —és innegable— és el de tirar llenya al foc. A partir de la praxi de la recerca professional en un cas ben singular de les dificultats concretes d'objectivitat, voldria posar sobre la taula una altra vegada la gran qüestió que ha estat l'objecte de tants plantejaments. No és precisament l'erudició la que dona força i contingut a aquesta reflexió, sinó només i únicament la senzilla voluntat de fer evident, en un cas empíric, el que hi ha darrera d'aquesta problemàtica.

1. La gènesi de l'estudi de referència

Fou a finals del 1987 quan la Federació d'Associacions de Veïns de Badalona (FAVB) sol·licitava de la Fundació Jaume Bofill la participació en una recerca sobre els controvertits problemes que havia originat l'existència dels terrenys disponibles de Montigalà que, en un context de gran densitat de població, voregen les dues-centes hectàrees d'espai erm. Hi ha en aquests moments un PERI (Pla Especial de Reforma Interior) aprovat, encara que discutit i sempre discutible. En aquesta discussió no hi ha una entitat ni un grup badaloní que no hi tingui una opinió més o menys formada: Montigalà a Badalona esdevé el centre de dures polèmiques i de contrast d'opinions, no sempre conciliables les unes amb les altres.

La FAVB feia aquesta demanda a la Fundació amb la sol·licitud concreta d'elaborar un pla alternatiu al PERI

actual, cosa que, evidentment no s'estava en condicions de dur a terme perquè hagués requerit la participació d'urbanistes, de juristes i d'economistes dels quals no es disposava. Fetes unes consultes pertinents, es decidia proposar a la FAVB una oferta diferent: es realitzaria una anàlisi històrica i sociològica del conflicte entorn de Montigalà i els seus terrenys. L'oferta fou acceptada i aquesta ha estat, en definitiva, la recerca que s'ha realitzat.

Un objectiu clar per part de la Fundació era el de respondre directament al projecte de la FAVB en tant que estava interessada a promoure un debat ciutadà a partir d'una base de reflexió científica i tècnica sobre el problema; de totes maneres hi havia la seguretat que, volent-ho o no, l'informe final que sortís de l'anàlisi efectivament acordat acabaria generant més dinàmica al conflicte puix que el creuament d'interessos entorn de Montigalà dificultava a les múltiples parts en presència la lectura equànim i objectiva de la problemàtica. Això comprometia la Fundació que, sense voler-ho i encara que es mantingués en una perspectiva d'objectivitat científica, acabaria generant uns recels i uns entusiasmes inevitables com a fills d'una lectura interessada entorn del problema analitzat. La voluntat de servei estava per damunt de tot i calia acceptar, per tant, el risc de la contestació i de la protesta.

2. Síntesi històrica del problema de Montigalà com a centre d'interessos

Montigalà com a conflicte porta darrera seu una història particularment turbulenta. El Pla Comarcal del 1953 havia qualificat urbanísticament la zona dels terrenys com a «agrícoles i parcialment urbanitzables»; però el mateix desenvolupament d'aquell Pla Comarcal ja preveia la realització de Plans Parciais que, atenent-se a la qualificació urbanística bàsica, donarien forma i contingut als diversos projectes i aquell Pla Comarcal era d'un àmbit relativament ampli puix que afectava a 27 municipis.

Els petits o no tan petits propietaris de Montigalà s'ajunten el 1966 en unes Associacions de Propietaris (eren més de cent) en una de les quals hi havia representants de l'ajuntament de Badalona i de la mateixa Comissió d'Urbanisme. El 1967 aconseguixen donar llum a un Pla Parcial d'Ordenament Batllòria-Montigalà, tècnicament perfecte i projectant un procés d'urbanització d'una ciutat nova que vorejava els 50.000 habitants: no solament hi havia expectatives d'un gran negoci, sinó també plena consciència de les fortes plusvàlues que l'operació havia de generar. El 1968 hi ha un informe favorable de la Comissió d'Urbanisme i el 1969 serà aprovat pel Ministeri de la Vivenda.

Els propietaris no es veuen en cor d'engegar el projecte i cerquen una empresa urbanitzadora que tingui capacitat per afrontar la seva envergadura. L'administració també renuncia a participar-hi i el futur polígon quedarà absolutament en mans privades.

Primerament Montsià, S.A., i, després d'alguns conflictes, Calpisa Badalona, S.A., s'acosten als terrenys de Montigalà; el març del 1972 la segona de les empreses esmentades realitza efectivament la compra.

Cal dir que Calpisa, S.A., era la secció immobiliària del Banc d'Alacant que, ja des del 1971, havia contemplat la presència de consellers del Banc Industrial de Catalunya (BIC) del grup de Banca Catalana; el 60% de les accions del Banc d'Alacant estaven ja en mans de Banca Catalana; això té la seva importància per entendre el que s'esdevindrà després. Calpisa canvia de nom el 1974 (el setembre) i, com empresa mercantil, es diu ara Montigalà, S.A.

L'octubre del 1974 Montigalà és venut als bancs: per meitat al BIC i l'altra meitat al Banco Catalán de Desarrollo; no és fins el 1977 que la Caixa de Pensions n'adquirirà el 6% de la propietat. I fou precisament aquell mateix 1977 que, obtingut el permís d'obres, s'inicia la despesa en infraestructura que arribarà a un valor aproximat dels nou-cents milions de pessetes. Fins aleshores el projecte és considerat modèlic i sempre d'acord amb la normativa de la Llei del Sòl.

Però som en uns moments en què el panorama cívic i social ha canviat: s'havia mort el dictador i la població en general comença a agafar la vida en les seves mans. I la propietat s'adona de les dificultats que això planteja i elabora un Estudi de Detall que els promotors del polígon presenten per tal d'adaptar el projecte a les determinacions del Pla General Metropolità; però aquest Estudi de Detall és rebutjat per la Comissió d'Urbanisme.

I des del 1976 el bloqueig sistemàtic ocasionat per les mobilitzacions de masses i pels problemes administratius comencen a entorpir la viabilitat del polígon de Montigalà. I després d'una lluita aferrissada, el 1977 es farà un pacte de totes les institucions badalonines que serà la base de la proposta que es presentarà posteriorment a concurs públic; estira i arronsa entre uns i altres i manifestació de la difícil sortida d'un gros embolic. El fet és que a Montigalà s'hi perden en aquells moments molts diners i això només considerant els interessos dels capitals manllevats.

Les primeres eleccions municipals democràtiques canvien altra vegada el panorama: Badalona queda en mans del PSUC que, decididament, el 2 de juliol del 1979 assumeix la representativitat legal del poble en les negociacions. El nou ajuntament sospèn els permisos d'obres i l'Audiència Territorial desestimarà el recurs presentat pels propietaris contra la suspensió. La guerra del carrer s'ha acabat i els interlocutors són els legítims representants del poble. L'octubre del 1980 Montigalà, S.A., fa una oferta de venda a l'ajuntament de Badalona; però aquest estava aleshores condicionant qualsevulla llicència d'obres a una reducció de l'embalum d'habitatges.

La crisi dels bancs propietaris principals del polígon canvia substancialment la problemàtica: el BIC en la seva part immobiliària queda en mans del Fons de Garantia de Dipòsits (FGD) i Cadesbank, després d'algunes vicissituds, acaba essent absorbit per Banesto.

L'ajuntament badaloní aconsegueix asseure en una mateixa taula la Generalitat de Catalunya, la Corporació Metropolitana de Barcelona i Montigalà, S.A., i signen, el 13 de juliol del 1982, un protocol d'acords que establia un projecte a Montigalà amb una substancial reducció d'habitables, una preocupació directa per resoldre els greus problemes infraestructurals i d'equipaments que pateix Badalona i l'assumpció de responsabilitats concretes per part de les institucions en el desplegament del polígon. Es posava fi, en principi, a una penosa i llarga conflictivitat.

D'aquests acords en sortirà el PERI actual que es troba sobre la taula i que fou aprovat, segons consta al Diari Oficial de la Generalitat, el 6 d'abril del 1987.

El canvi de correlació de forces dintre l'ajuntament —del 1983 al 1987 és un govern de coalició entre el PSC i CIU i des del 1987 hi ha la coalició actual entre PSC i IC— només farà que confirmar la politització extrema d'un projecte que s'havia presentat, al principi, com un simple negoci immobiliari.

La realitat socio-històrica a analitzar i interpretar havia d'entrar al bell mig d'un claríssim enfrontament d'interessos i en el context d'una sensibilització política extrema.

3. La voluntat d'objectivitat en un context apassionat

Les forces en presència són tanmateix ben concretes. I cal citar primer de tot la propietat que es troba a l'expectativa de recuperar el que es pugui dels diners perduts; aquesta contempla entre perplexa i estoica tota mena de postures i de formulacions:

- a) els ecologistes, que voldrien tornar a la situació primera de parc natural,
- b) CCOO, que voldria dinamitzar econòmicament Badalona per tal de generar dinàmiques progressistes a la població,
- c) la FAVB, que vol tornar el protagonisme al poble per tal de donar coherència ciutadana al projecte i no deixar-lo únicament en mans dels qui governen Badalona en un moment determinat,
- d) la Unió de Botiguers, que s'oposa frontalment a la ubicació a Montigalà de grans centres comercials per diverses raons,
- e) CIU, que tot i tenir postures poc clares en molts aspectes, voldria respectar en tot cas la urbanització ja realitzada,
- f) IC, que forma coalició a l'ajuntament, voldria recuperar la propietat immobiliària del BIC ara en poder del Fons de Garantia de Dipòsits i exigir que es prioritzi l'obra social sobre la part del projecte que toca més directament els interessos especulatius,
- g) PSC, que vol tirar el projecte endavant, atribuint clarament les responsabilitats a qui sigui (l'hipermercat a la Generalitat, per exemple) i volent ésser fidel als pactes signats.

... I podríem allargar els exemples, encara que no és pas el que més ens interessa en aquests moments.

El que és absolutament cert és la gran dificultat de fer un diagnòstic objectiu de la realitat, tenint en compte que la informació s'havia de recollir entre els mateixos actors que expressen raonadament les seves diverses veritats que, per altra banda, i precisament en nom de l'objectivitat mateixa, no poden de cap manera entrar en un procés d'intenció per part de l'investigador.

¿On és la veritat absoluta en un context de racionalitzacions parcials aparentment tan ben estructurades? En definitiva, hi ha una veritat absoluta?

4. Més enllà dels fets. L'objectivitat en la recerca

El nucli central del problema és, certament, l'existència d'una disponibilitat d'espai que pot ésser usat segons els interessos i expectatives de cadascun dels grups en presència; des de la propietat amb les seves raons centrades en unes expectatives concretes de negoci i intentant aturar un procés de pèrdues indescriptibles i recuperar uns beneficis que són sobre la taula i que estan sotmesos a decisions forànies, fins a diversos grups enfrontats i cadascun d'ells imbuïts d'un projecte de societat al qual els terrenys haurien de donar fidel compliment: des de la preocupació ecològica, fins a la voluntat de dinamització del municipi de Badalona, passant pels raonaments entorn de l'ocupació, de la prioritització de l'ús social dels esmentats terrenys i del refús del centre comercial que pot posar en dificultats el petit comerç badaloní.

La història i l'evolució dels fets i dels esdeveniments dona fins a cert punt la raó als qui denuncien la politització de l'afer de Montigalà. I... en un context tan sensible ideològicament es demana al sociòleg que, **en nom de la ciència**, faci de jutge o d'àrbitre, potser de mitjancer, d'un conflicte que, no solament té unes arrels històriques tanmateix ben llunyanes, sinó que també té una dinàmica constant que canvia radicalment les coordenades que giren entorn de la mateixa realitat.

I des de la perspectiva de la nostra disciplina cal dir que hom hi endevina, més enllà de les ideologies i dels interessos, l'ús indiscriminat d'una doble argumentació que és emprada segons com el moment i l'oportunitat ho aconsellin: **el servei a la ciutat de Badalona i la legalitat vigent, l'interès de Badalona i les condicions legals del planejament**. Efectivament, en nom d'aquesta doble argumentació es pot observar de la mateixa manera la gran operació especulativa que s'anava a fer els anys setantes i la polèmica actual entorn d'opcions diverses referides a què s'ha de fer de Montigalà.

Per altra banda, les actituds demagògiques alternen amb els arguments populistes i les raons legals amb les legitimacions racionalitzades: tot un **batibull** tanmateix ben complicat d'esclarir.

L'actitud del sociòleg és ben compromesa i demana una gran **fidelitat** a la via metodològica que s'esculli; en el nostre cas, les fonts documentals (de premsa i bibliogràfiques) i els testimonis orals pel que fa a la història i, sobretot, les fonts orals pel que es refereix a la definició dels paràmetres de la situació actual i de cadascun dels grups en presència. Per altra banda, i per tal de poder configurar unes línies d'alternativa al projecte Montigalà, es va recórrer a la descripció del perfil demogràfic, socio-econòmic, cultural i contextual de la zona a partir d'anàlisis estadístiques ja publicades, no solament recents sinó amb una perspectiva evolutiva.

Una gran dificultat es sobreafegia: molts interlocutors no volien parlar ni revelar determinats extrems de la història per causa de la implicació directa en fets que preferien guardar en el secret degut al necessari i convenient silenci prudencial en tant que comprometien públicament persones i institucions la solvència de les quals no es creia oportú de posar en dubte de manera notòria. Aquests silencis van constituir per si mateixos **una gran dificultat** d'aproximació a la realitat estudiada.

I encara hi ha un element a considerar: és la **connotació emotiva** del tema mateix de la recerca. Concretament, és l'etern problema, comú a tantes i tantes professions i situacions socials, de la implicació personal en la problemàtica estudiada. Els raonaments, les racionalitzacions i els arguments emprats pels interlocutors estan plens de petites veritats parcials i àdhuc de legitimacions carregades de contingut que poden provocar, en moments determinats de la recerca, una presa de posició emotiva per part del mateix investigador; la neutralitat científica és difícil i l'entramat argumental entre les diverses exposicions, i àdhuc al bell mig de les mateixes, pot fer caure fàcilment en la temptació d'adoptar concretes adhesions que s'adiuen amb la mateixa ideologia personal del qui pretén dur a terme la recerca. Aquesta és una situació existencial difícil i que pot conduir, inconscientment, a l'adopció de determinades postures partidistes que serien una vertadera dificultat per poden parlar d'objectivitat científica.

La recerca de la qual estic fent esment pot acabar posant en dubte i àdhuc fent trontollar les condicions mateixes de l'objectivitat en la nostra disciplina. La mateixa **selecció dels documents o dels interlocutors** comporta ja un determinat risc; es tracta d'anar fent la roda completa amb el dubte prudencial que el cercle no estigui mai absolutament tancat.

És impossible en aquestes condicions procedir metodològicament d'una manera objectiva? Les pors i les pressions sofertes, ¿No poden acabar adoptant determinades conveniències que responguin més a la necessitat del que **es pot dir en un determinat moment** que no al que **objectivament s'ha de dir**?

L'objectivitat en la ciència sociològica és sobretot un problema de FIDELITAT AL MÈTODE EMPRAT i d'obs- tinació en el seguiment incondicional de les diverses etapes que imposa el mateix mètode. L'objectivitat és una ASPIRACIÓ que, tot i ésser un minotaure, hom intenta fer aparèixer en la part de veritat que la mateixa imatge pot evocar.

Raimon Bonal

«Els responsables de NOVES S.L. ens han tramès una rèplica a la ressenya sobre aquesta publicació apareguda en el darrer número del butlletí.»

MÉS SOBRE NOVES, S.L.

Que pretén ser **Noves S.L.**? Ben simple: oferir un full de treball als investigadors i interessats en general per la sociolingüística i en els estudis socials sobre el llenguatge. Fins ara, en aquesta especialitat —de fet, com en moltes altres— els estudiosos esmercen hores i hores a arribar a conèixer dades estrictament instrumentals: quins són els articles nous que han sortit, quines recerques hi ha en marxa, què fan les associacions, quines beques i ajuts hi ha disponibles, quins encontres científics està previst de celebrar-se, etc. De ben segur que totes aquestes dades són necessàries per als investigadors, però no hi ha ningú que arribi a pensar que siguin elements «científics». **Noves S.L.** intenta cobrir justament aquest camp. Que ho arribi a aconseguir ja és més difícil. Som ben

conscients que el nostre buidat de novetats documentals no és cap **Current Contents**, i que la informació de beques i ajuts no pot competir amb les dades que forneix la CIRIT. No se'ns escapa que tot just obrim un camí.

Juntament amb això, **Noves S.L.** té unes pretensions molt més ambiciosos i, com a tals, a més llarg termini: ajudar a travar la comunitat científica constituïda pels estudiosos de les vessants socials del llenguatge i que, avui per avui, es troba fragmentada en un conjunt de francotiradors i d'unes poques entitats. L'obertura i l'agilitat informativa sobre el que es fa en els estudis socials del llenguatge arreu dels Països Catalans són condicions bàsiques per impulsar l'intercanvi d'idees, vivificar el debat, propulsar el treball de recerca en equip i auspicar el diàleg entre els diferents corrents teòrics i disciplinaris. Nosaltres confiem, potser quimèricament, que **Noves S.L.** contribueixi que tots els estudiosos es coordinin en un front investigador que augmenti la producció i la qualitat de la recerca.

Fitxa tècnica de **Noves S.L.**

Periodicitat: cinc números/any. Sortirà el gener, març, maig, setembre i novembre.

Inici: el número 1 va aparèixer el gener del 88.

Preu: gratuït.

Nombre de pàgines: entre 10 i 25.

Format: DIN A3 doblegat per la meitat en quadern.

Composició: mecanografiat amb tractament de textos.

Reproducció: fotocopiatge.

Tiratge: 600.

Seccions: novetats documentals, recensió, recerques en curs, projectes, associacions i institucions, beques i ajuts, encontres científics, cursos, directori d'investigadors, vària.

Jordi Bañeres
Albert Melià

LA JOVENTUT A CATALUNYA AL S. XX. Materials per a una història

Després de les fastuoses celebracions de l'Any Internacional de la Joventut i, sens dubte, com a fruit digne d'una de les múltiples iniciatives sorgides al voltant d'aquell any es publica, a l'abril del 87 (data oficial) el llibre que ara comentem. És a dir, un anyet abans de la definitiva consolidació de l'últim gran mite de la modernitat (...o del primer anti-mite de la post-m.?) que ha estat aquesta «fira de vanitats» del vintè aniversari del maig del 68. Em sembla que aquesta situació cronològica és ja un element significatiu d'una publicació sobre la joventut, més si tenim en compte que la gran majoria dels seus assenyalats autors els podríem encabir precisament dins l'anomenada «generació del 68».

Què ens aporten aquesta colla de «seixanta-vuitistes» (perdoneu l'italianada) i altres autors del llibre? Bàsicament, i com de forma molt prudent indica el subtítol, materials per a una història. Materials irregulars, certament, però que era necessari aplegar per facilitar l'avenç en el coneixement del fenomen al nostre país. Clar que un major ventall interdisciplinari hauria enriquit el llibre, però la tria de centrar-se en un camp estrictament historiogràfic i europocèntric crec que és prou legítima; excepte, potser, en l'article inicial («Què és la joventut?» d'E. Ucelay) en el qual una perspectiva més transcultural hauria permès no solament aprofundir més en els diferents plantejaments teòrics sobre el tema, sinó també acabar de situar amb més sentit els enfocaments concrets (europeo-, espanyolo- o catalano-cèntrics!) dels diferents articles del llibre.

En el mateix article inicial es constata que les diferents formes de definició de la joventut —polítiques, institucionals, com a mercat o com a forma de conscienciació— tenen el denominador comú de la massificació juvenil. Aquest seria un cas particular d'una explicació general en la qual s'afirma que la massificació incideix en el canvi de significats d'un fenomen. Les ressonàncies d'antigues teories filosòfiques que ens parlen de les transformacions qualitatives que implica la quantitat hi són ben clares, i l'autor ho il·lustra encertadament amb casos tan diversos com són el nombre de consultes a una biblioteca, el dels estudiants universitaris o el dels consumidors de drogues.

És una llàstima que, pel que fa a una cosa tan clara com és el canvi de significat de l'ús de drogues lligat a la seva massificació, es confonguin alguns dels termes de la qüestió. Entre altres coses, em sembla d'un extrem fideisme al discurs literal dels «reformadors morals» el fet de donar com una raó important de l'enduriment de la legislació antidroga als EUA el fet de l'extès consum del làudanum per part de les dones americanes, cosa no tan clara per poc que analitzem el context socio-polític del prohibicionisme. O crec francament discutible, en parlar de la resposta legislativa, l'afirmació que «... la liberalització després del 1982-83 estava adreçada a resoldre'n ele-

gantment l'ús entre minories, però no era gens adequada (com s'ha vist) a la repressió de l'abús nombrós i popular...». Sembla evident que una liberalització no resulti adequada per reprimir, però aquesta frase implica (a part de la dualitat «minories-ús-solució elegant/«populacho»-abús-repressió») que la repressió serveix com a resposta a l'abús. Quan l'únic que «s'ha vist» en aquests quatre anys (des d'aquella «reforma» fins l'actual «contra-reforma») ha estat un relatiu nivell d'estancament (contra certs pronòstics) en el consum de cannabis i d'heroïna, al costat d'un clar creixement del de la cocaïna (la més identificada amb les «minories selectes»!). Mentre, això sí, continuaven o s'eixamplaven diferents moviments socials i variats tipus de pressions polítiques entorn de l'eix «droga-inseguretat ciutadana» gràcies, precisament, al marc criminalitzador en el qual continua plantejat el tema; malgrat que molta gent «ha vist» i pot reconèixer —si més no, en privat— que amb la repressió el que s'aconsegueix és «acabar d'embolicar la troca» i mantenir un dels **elements causals** de l'abús (sigui nombrós i popular o minoritari). En fi, si m'he allargat una mica en aquest punt és perquè em semblava interessant assenyalar aquestes contradiccions que, des del meu punt de vista, afebleixen l'argumentació en què es basa la síntesi final de l'article, que em sembla molt correcta.

Quan parlava més amunt de materials irregulars em referia al fet que, per un cantó, trobem articles d'una gran rigorositat teòrica o de molt interès pel tipus de plantejaments que assagen, entre els quals podriem assenyalar des de l'acurada presentació socio-demogràfica d'en J. Solé; fins la rigorosa anàlisi processual de biografies familiars que presenta C. Borderies («Estratègies familiars i trajectòries femenines»); passant pel de «Joventut marginal i control social», d'A. Nicolau, on s'intenta construir un model global d'interpretació del fenomen estudiat, cosa que, en la meua opinió, era molt necessària ara i aquí. Mentre que, per altre cantó, hi ha articles que són merament descriptius, o reflexions personals amb més o menys interès, com passaria amb el de «La cultura de la contestació», d'E. Posa, en el qual la manca d'elements analítics i l'escassetat de referències, tan teòriques com documentals i bibliogràfiques, fan que la història que ens explica —que, bàsicament, no em sembla incorrecta— aparegui gairebé com un seguit de tòpics.

En el conjunt de l'obra hi ha qüestions que m'han somogut més les neurones que altres, però com que no tinc gaire espai, tan sols insinuaré tres reflexions i una precisió. Les tres reflexions: 1) No crec que, com diu S. Tavera en la conclusió de l'«Escola de rebel·lia», sigui sorprenent que «...aquesta presència continuada de joves en el moviment anarcosindicalista no anà acompanyada sempre d'un discurs referit a la joventut, com a entitat específica...» (p. 147). Potser precisament perquè es tractava d'un moviment amb perspectives rupturistes i de futur, hi quedaven subsumits i com d'interès general molts elements que en altres contextos apareixen com a específicament juvenils. 2) L'afirmació d'en F. Roca («Economia política de la joventut») que «...dels tres tipus descrits més amunt, el que tendeix a ésser culturalment hegemònic és el primer (= estudiants)» (p. 455) crec que, com a mínim, caldria matisar-les molt. Hi ha una sèrie d'elements culturals d'altres sectors juvenils que han influït sobre els estudiants i, malgrat la «recuperació» d'aquests en els darrers anys immediats no crec que se'ls pugui tornar a atribuir la posició hegemònica que, en el conjunt de la joventut, podien tenir 15 o 20 anys enrera. 3) Després de parlar-nos de les ruptures del 68, en J.M. Colomer diu: «Tot plegat fou un penós i difícil esforç per sortir de l'obscurantisme i la inanitat cultural del franquisme —que ha marcat algunes ments inquietes d'un parell de generacions— si bé els materials acumulats no sempre han resultat gaire pertinents per analitzar les imprevistes realitats posteriors» (p. 398). En la meua opinió, aquesta és una clau fonamental per entendre no solament el que ens planteja aquí, sinó també en «La ideologia de l'antifranquisme» (Ed. 62, 1985), llibre que em fa l'efecte que ha «picat» a alguns, però que caldria no perdre de vista, tan cara a una història «anti-èpica» (o, com a mínim, no èpica) de certa joventut, com per prevenir-nos de nous transcendentalismes (com el —per altra part tan «suat»— de la modernització, p.ex.). I la precisió: és clar que en un llibre com aquest se'n podrien fer moltes, però aquesta no me la puc reprimir ja que es refereix a coses que he viscut directament. En el mateix article, se'ns diu que, entre d'altres, «la petició d'un institut i una escola professional a St. Andreu...» eren «...mobilitzacions reivindicatives de composició específicament juvenil...» (p. 398); em sembla una mica fort, ja que eren moviments força complexos, amb més components que els específicament juvenils... encara que aquí la discussió potser estaria en què s'entén amb aquesta expressió.

No voldria acabar sense remarcar un últim aspecte del llibre, com és la seva aportació, tant gràfica, com bibliogràfica i documental. I no em refereixo només al segon volum, que em sembla prou interessant pel sol fet que existeixi (encara que els criteris emprats per a la tria de textos i imatges siguin sempre discutibles); sinó també al fet que molts articles (...i aquí torna a aparèixer la irregularitat) disposen d'una bibliografia bàsica i d'unes referències documentals que, juntament amb el magnífic supost gràfic en el seu conjunt, faciliten l'ús del llibre com una eina de treball.

Crec que, precisament, un dels encerts d'aquesta obra és que, malgrat que es tracta clarament d'una publicació de «prestigi polític», aconsegueix omplir un buit dins el conjunt d'elements que conformen els processos de coneixement de la nostra societat i, en aquest cas en concret, d'una de les seves imatges culturals importants, com és la de la joventut.

Oriol Romani

LES COOPERATIVES D'ENSENYAMENT: UN FUTUR INCERT?

Durant els darrers mesos, les fonts bibliogràfiques sobre el moviment cooperatiu de casa nostra s'han vist augmentades amb nous treballs, els quals han vingut a ampliar les informacions que sobre el tema existien. Una mostra del que estem dient són les notes de lectura aparegudes en el butlletí del passat mes d'abril.

Continuant en la mateixa línia d'anar deixant constància del que es va produint en el món editorial, voldríem esmentar la publicació d'un llibre, que creiem que pot ser d'interès per a tota aquella gent que d'alguna manera està interessada a conèixer els diferents fenòmens culturals i socials que s'han generat a Catalunya al llarg dels darrers vint anys. En concret, es tracta del llibre «**Les cooperatives d'ensenyament a Catalunya**», que ha estat publicat per la Direcció General de Cooperació de la Generalitat de Catalunya.

Ens trobem davant d'un estudi-directori sobre el cooperativisme d'ensenyament, a través del qual es presenta una descripció d'aquest tipus d'associació i alhora es configura com un retrat de la seva situació dins del conjunt de l'ensenyament reglat.

El llibre s'inicia amb les seves presentacions de rigor que, en aquest cas, estan realitzades pel Conseller de Treball, Oriol Badia, i pel Director General de Cooperació, Estanislau Simon. En aquestes s'assenyala la importància que ha tingut el moviment cooperatiu d'ensenyament en la recuperació i en la defensa tant de la renovació pedagògica del país, com de la seva llengua i la seva cultura en general, en uns moments poc propicis per a aquest tipus d'aventures.

El llibre inclou un text escrit per en Josep Rafecas que, en la seva condició de president de la Federació de Cooperatives d'Ensenyament, situa a grans trets l'origen del moviment i el seu posterior desenvolupament. L'autor afirma que el fenomen del cooperativisme d'ensenyament s'origina a casa nostra a mitjan de la dècada dels seixanta, no per casualitat sinó per la conjuminació de diferents elements, que conduïa que moltes persones anessin redescobrint el marc jurídic de la cooperativa.

La part central del llibre és ocupada pel resum d'un estudi que es va realitzar a través del buidat d'una enquesta que es va enviar a totes les cooperatives d'ensenyament que, durant el curs 1985-1986, estaven registrades en la Direcció General. L'aplicació final de l'anàlisi es va realitzar sobre les cooperatives que es dirigien a l'ensenyament reglat, excloent d'aquest la resta de cooperatives dedicades a altres línies d'ensenyament.

L'anàlisi realitzada sobre les 175 cooperatives considerades permet observar el moviment en tota la seva dimensió. En començar, l'estudi delimita el marc legal en què s'ubica, conformat per la Llei de Cooperatives de l'any 1983 i la Llei Orgànica de l'Educació, més coneguda com la LODE. Tot seguit, s'entra a mostrar la seva incidència, distingint les creades per parets d'alumnes, les promogudes pels mestres, o bé per ambdós col·lectius, que, segons el cas, s'inscriuen en les branques de consum, de treball associat, o mixtes.

Això és fruit dels diferents orígens que condueixen a la seva creació: n'hi ha que provenen de grups de parets que tenen un interès per un tipus determinat d'ensenyament, o simplement es creen per tal de cobrir una manca existent. En les que tenen un origen en els mateixos mestres, el punt d'arrencada pot ésser un interès per aplicar una determinada pedagogia, per cobrir un buit i, cada vegada més, per tal de conservar, mantenir o bé crear-se un lloc de treball.

En general, aquestes cooperatives es troben ubicades al voltant de la ciutat de Barcelona, que configura la Regió I, on s'acullen el 80% de totes les cooperatives d'ensenyament que existeixen. Segons l'estudi, les creades per parets tenen una mitjana de 323 socis, les mixtes 277, mentre que les cooperatives constituïdes pels mestres, la mitjana és d'11 socis.

L'estudi també ens dona algunes dades per copsar l'evolució que ha seguit la creació de cooperatives. Així, ens mostra que mentre l'any 1979 les cooperatives que existien eren 104, l'any 1986 el seu nombre era de 265. En les conclusions es deixa constància que la creació de cooperatives d'ensenyament és un procés constant, però s'ha accelerat en els darrers anys, bàsicament per les creades pels mestres mateixos. Aquest dinamisme és més fort en els nivells en què l'ensenyament públic hi dedica pocs esforços i que, per tant, cobreix malament, com són les llars d'infants i les escoles d'educació especial.

Una altra dada que resalta de l'estudi és la que ens mostra un predomini de les cooperatives que són fruit de la transformació d'una escola ja existent, fenomen que es fa més patent entre les iniciades pels mestres, que són de treball associat. Mentre es desaccelera el creixement de les cooperatives de consum.

L'anàlisi es va completant, veient la presència del cooperativisme en els diferents nivells escolars, assenyalant les característiques del personal docent, les condicions dels centres i el tema de les subvencions. El llibre dedica una petita part a presentar el paper que han jugat les cooperatives en el Col·lectiu d'Ensenyants per l'Escola Pública Catalana (CEPEPC). Aquest va aparèixer l'any 1979, per propugnar la seva integració a la xarxa pública, i en el qual les cooperatives han estat majoritàries.

Finalment, cal assenyalar que el llibre es complementa amb una sèrie de documents (text de la LODE, Llei i normes d'integració de centres a la xarxa pública) i per un directori, en què es recullen el conjunt de cooperatives d'ensenyament que en els moments actuals realitzen alguna activitat.

Per concloure aquestes notes, hem de dir que el llibre es presenta com un element de primer ordre per copsar la realitat del fenomen, per observar alguns dels dilemes que les cooperatives d'ensenyament tenen davant seu i per poder contemplar les seves possibles vies de desenvolupament en els propers anys.

Joan Berney

EL CENTRE D'ESTUDIS HISTÒRICS INTERNACIONALS

El CEHI és un institut universitari fundat per Jaume Vicens i Vives l'any 1949 en el si de la Universitat de Barcelona de la qual segueix depenent actualment. Té per objectius la recerca històrica, l'estudi i conservació de fonts documentals i bibliogràfiques, la divulgació històrico-cultural i les relacions amb institucions afins.

Els trenta-sis anys de vida del CEHI comprenen quatre etapes clarament diferenciades: la primera abraça des de la fundació del Centre fins a la data de la mort del seu fundador l'any 1960. La segona és l'etapa que podríem dir d'hivernació, durant la qual el Centre sobreviu sense tenir, però, cap més activitat externa que la publicació d'**Índice Histórico Español**. La tercera va des del 1972, en què s'inicien els primers tràmits per a la reinstitutionalització definitiva del CEHI, fins a la signatura del conveni amb la Fondation Internationale d'Etudes Historiques et Sociales —la FIEHS—, l'any 1977. La quarta etapa, la constitueixen els anys successius fins al moment actual.

El CEHI vol ésser un lloc d'investigació, d'intercanvi i de difusió de la història. Per això, s'ha estructurat, sense que això signifiqui barrar-se el pas a noves iniciatives, en tres seccions: Centre d'Investigació Històrica de la Dona (CIHD), Centre d'Estudis d'Història Rural (CEHR) i Centre per a la Investigació dels Moviments Socials (CIMS).

Cal destacar la importància de l'Arxiu-Biblioteca. Reconeguda per amplis sectors professionals tant del país com de fora, com a lloc obligat per als estudiosos de la història contemporània de Catalunya i d'Espanya en general. Hi ha, també, la fundada esperança que anirà ocupant el lloc que mereix respecte a alguns camps més generals (història de la dona, moviment obrer, sovietisme, Amèrica Llatina, ...), fins ara poc coneguts.

Breu descripció del fons de l'arxiu-biblioteca

En el cos documental pròpiament dit, hem de distingir entre les sèries generals i les particulars. Les sèries generals consten de tres grans capítols: fins a 1939, exili i interior. També dins les sèries generals, hem d'assenyalar l'existència de fons personals, potser no molt grans en volum però significatius.

Fins ara, el primer capítol és el menys abundant i conté materials des de l'any 1878 (un manifest del Comité Democrático Gubernamental Castelarista) fins l'any 1939. Aquí hem d'assenyalar el fons Moreno-Báez, sobre el moviment de «La paix civile» i Albert Pérez Baró, sobre el procés col·lectivitzador.

El capítol d'exili, s'ha organitzat substancialment a partir de la documentació recollida pel senyor Jordi Arquer (d'ell mateix existeix un important gruix de paperassa). Aquesta és una sèrie molt rica i variada, car compta des de documents de les institucions republicanes o de partis i sindicats fins a tota mena de pasquins que donen compte de la vida cultural i social de l'exili, tant català com espanyol en general. Hem d'assenyalar entre els fons personals els següents: germans Figueres, d'Estat Català, Emili Granier Barrera, Àngel Morera, Josep M. Trias Peitx, tots dos d'Unió Democràtica, Ferran Rius, sobre l'escola de quadres del PSUC i Joaquim Vinyes, recopilador de l'obra de Claudi Fournier Canela.

L'última sèrie, a partir de 1939, és també molt llarga, variada i fins i tot complexa. Complexitat filla de les condicions de clandestinitat en què van néixer la majoria d'aquests documents. Podem afirmar, però, que és ja ara un fons indispensable per resseguir la vida cultural, política, sindical i social en general de Catalunya, sobretot a partir de la dècada dels seixanta. En aquest capítol hem de fer constar les donacions, personals de Maurici Serrahima i les col·lectives d'Acció Comunista, Moviment Comunista de Catalunya i Lliga Comunista Revolucionària.

Les sèries particulars són: «*Arxiu Massip*», d'Evarist Massip, el seu recopilador principal, però més conegut per «*Arxiu Joan Comorera*», recull documental imprescindible per a la història del comunisme català i espanyol; «*Arxiu Serra i Moret*», conté, ultra documentació de les etapes de Conseller i Ministre a l'exili, una abundant correspondència; «*Arxiu MIL*» (Movimiento Ibérico Liberación), si bé no és l'arxiu de l'organització, sí que és el més important i l'únic dipositat en una institució pública; Arxiu de la *Unión Comunista de Liberación - Movimiento de Liberación Comunista*; del *Col·legi Oficial de Funcionaris de l'Administració Local de la Província de Barcelona*. Les múltiples donacions (entre d'altres les de Víctor Alba, Pere Bonet, Carmel Rosa, Maria Manonelles Vda. Rovira, Pere Vigués, Wilebaldo Solano, Ramon Fernández Jurado) fan que l'Arxiu es vagi convertint poc a poc en una mena de marmessor del POUM. Tant per l'origen universitari de l'Arxiu, i per la seva ubicació, com pel gran protagonisme que la Universitat va tenir en la lluita contra la dictadura, el Centre compta amb una important secció

dedicada al moviment universitari, tant dels estudiants i dels professors com del personal d'administració i serveis. Per últim, el CEHI ha signat amb les Comissions Obreres de Catalunya un contracte segons el qual el Centre es farà càrrec dels arxius d'aquesta organització.

2

L'hemeroteca del CEHI consta de dues seccions que agrupen al voltant d'uns cinc-mil títols. Una secció, agrupa la premsa escrita en qualsevol llengua dels pobles d'Espanya, ja sigui premsa legal, clandestina o editada a l'exili, així com aquella premsa estrangera que per la seva temàtica i els seus col·laboradors té un interès immediat per la història del país. L'altra està dedicada a premsa internacional.

Potser és inútil assenyalar que malgrat que l'interès de la història —i per tant del Centre— abraça tota mena de matèries, la tendència majoritària d'aquests títols assenyalen cap a temes relacionats amb moviments socials (associacions de veïns, minories sexuals, dones, etc.), sindicals, polítics o culturals.

Sí que potser cal assenyalar que el Centre s'ha esforçat (no podia ser d'altra manera) a recollir el màxim de títols (el mateix podríem dir de les altres seccions) prescindint de tota mena de valoració ideològica o política.

3

La biblioteca (llibres i opuscles), uns vint-i-cint mil volums, també està organitzada a partir d'aquestes dues seccions: una referida a temes espanyols, principalment a partir de 1868, i una altra a temes internacionals, notablement incrementada, tant quantitativament com sobretot qualitativament per les donacions de Víctor Alba.

D'aquesta última secció, menys coneguda, podem assenyalar l'especial importància dels següents temes: Amèrica Llatina, sovietsisme (i anti-sovietsisme), moviments socials, economia en general i agricultura en particular. Però també temes monogràfics: militarisme i defensa, pensament polític, cultura, feminisme...

La biblioteca compta amb una bona col·lecció de tesis doctorals inèdites, sempre de difícil localització i consulta.

Per últim, el Centre és dipositari dels fons Porter dedicats a temes relacionats amb la història de la dona i que al seu dia va adquirir el Instituto de la Mujer del Ministerio de Cultura.

4

Ultra aquestes seccions més clàssiques, el CEHI compta també amb altres materials com ara una àmplia col·lecció de cartells (tant de la guerra de 1936 com a partir de la transició) i d'adhesius.

La fonoteca, a més d'algunes entrevistes amb distints exiliats realitzades per Jordi Planes, conté les cintes dels programes d'història oral fets per Josep M. Huertas Claveria i Jaume Fabre amb vells militants del POUM i sobre l'Espanya Industrial i els realitzats sota la direcció de Mary Nash sobre la problemàtica de la dona catalana als anys trenta.

Existeix també una sèrie fotogràfica dedicada a personalitats de la vida política, social i cultural de Catalunya dels anys seixanta.

El Centre, per últim, disposa d'un servei de fotocòpia i microfilm (lectura i reproducció).

*Aquesta informació ha estat extreta, per indicació de la direcció del CEHI, de l'opuscle **El Centre d'Estudis Històrics Internacionals. Passat i present.***

El CEHI està situat al carrer Brusi núm. 61 de Barcelona, telèfons 200 45 67 i 200 43 89.

III DIADES SOBRE MODELS DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA

Organitzades pel Seminari de Sociolingüística de Barcelona i l'Associació de Professors en Llengua Catalana. Tindran lloc dins la Universitat Catalana d'Estiu durant la segona quinzena d'agost a Prada de Conflent.

- Lluís V. Aracil parlarà sobre: **Llengua, comunitat i història.**
- **La reforma educativa en el context català.** Coordinació: Blanca Serra.
- **Ensenyament i llengua als Països Catalans.** Coordinació: Montserrat Vilajoliu.
- **Per un model d'ensenyament nacional català.** Coordinació: Josepa Huguet.
- **Polítiques lingüístiques i ensenyament.** Coordinació: Josep Inglès i Carles Castellanos.

Aquestes III Diades segueixen la mateixa línia de les anteriors en el sentit de debatre els diversos models de política lingüística, comparar-los i constatar-ne la viabilitat. Es tractaria d'examinar com actua el model desigualitari de política lingüística que aplica l'Estat espanyol i alhora elaborar les directrius que hauria de tenir un model de política lingüística orientat cap a la reconstrucció nacional dels P.P.C.C. tot posant especial èmfasi en el paper de l'ensenyament.

Per a més informació dirigiu-vos a l'Oficina de l'UCE a Barcelona, situada al carrer del Carme núm. 47, tel·lèfon 318 55 16 qualsevol dia feiner de 5 a 8 de la tarda.

PUBLICACIONS DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

L'IEC ens informa de la distribució gratuïta de les publicacions **L'Institut d'Estudis Catalans. 1907-1986 i Catàleg de Publicacions. 1907-1986.**

Els interessats poden passar a recollir-ho per la consergeria de l'IEC (c. del Carme, 47 de Barcelona), qualsevol dia feiner de 10 del matí a 9 del vespre.

JORNADES SOBRE «JUSTÍCIA I CANVI SOCIAL: EL FUTUR DE JUSTÍCIA»

El Centre d'Estudis i Formació del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya ens informa de la celebració de les Jornades **JUSTÍCIA I CANVI SOCIAL: EL FUTUR DE LA JUSTÍCIA**, que tindran lloc els dies 14, 15 i 16 de desembre d'enguany.

L'objectiu de les Jornades és analitzar el paper que es demana a la Justícia a partir de les noves necessitats sorgides de la crisi de l'estat del benestar i reflexionar sobre les línies d'actuació a seguir en un futur immediat. Les Jornades contemplaran tres àrees fonamentals:

- Canvi social i futur del Sistema Judicial.
- Canvi social i noves formes de penar.
- Delinqüència juvenil i resposta social: un nou model de Justícia.

Per a qualsevol informació us podeu adreçar a:

Comitè organitzador de les Jornades

JUSTÍCIA I CANVI SOCIAL: EL FUTUR DE LA JUSTÍCIA

Centre d'Estudis i Formació (Sra. Anna Rifà)

Departament de Justícia

c/ Roger de Flor, 196

08013 **Barcelona**

29è. CONGRÉS DE L'INSTITUT INTERNACIONAL DE SOCIOLOGIA

L'INSTITUT INTERNACIONAL DE SOCIOLOGIA ens informa de la celebració del seu 29è. Congrés Internacional que tindrà lloc a Roma del 12 al 16 de juny de 1989. El tema central serà **L'status de la sociologia com a ciència i formació de polítiques socials.**

Us adjuntem full informatiu sobre aquest Congrés.